

איגוד לשכות המסחר
ארגון הנג של המגזר העסקי החופשי בישראל

מאי, 2011
570325

מ/ר
אוריאל

התחנות

הגברת התחרות בשוק המקומי

מוגש לועדה להגברת התחרותיות במשק

אין ספק באשר לחשיבות קיומה של תחרות הוגנת במגזר העסקי בישראל.

חשוב גם כנתוני רקע להכיר את מבנה המשק כיום ומגמות התפתחותו.
(ראה טבלאות רצופות).

אנו עוסקים בתחום התחרות בראיה של מבנה הבעלות בשוק המקומי. יש לכך חשיבות רבה, אולם זהו מימד חלקי בלבד. מימד חשוב מאוד שממנו מתעלמים ובלעדיו לא תתקיים תחרות פנימית במשק בישראל קשור בתחומים הבאים:

א. פתיחת המשק כולו בפני תחרות של יבוא מוצרים ושירותים מה שיבטיח רמת מחירים תחרותית בהשוואה בינלאומית.

ב. צמצום השליטה המוחלטת של המונופולים המוחלטים בבעלות המדינה בהטלת עלויות על המגזר העסקי כולו. מדובר בעלויות שהם חלק חשוב במרכיב ההוצאה של עסקים ובמיוחד במרכיב העלויות של כל מגזר המסחר והשירותים. במידה ולא תהיה שליטה על עלויות אלה, המוטלות ע"י המונופולים המוחלטים, לא תוכל להיווצר תחרות אמת גם כלפי חוץ וגם כלפי פנים.

דוגמאות: רשות הנמלים, חברת חשמל, רשות שדות התעופה, מכון התקנים, רשויות מקומיות.

ההשפעה שלהם על המגזר העסקי הינה הרבה מעבר למה שתוכל לתרום הגברת התחרות הפנימית בתוך המגזר העסקי הפרטי בישראל.

בהמשך דוגמאות קונקרטיות בשני נושאים אלה הן בצד היבוא והן בצד המונופולים המוחלטים.

אוריאל לין

איגוד לשכת המסחר

ארגון הנג של המגזר העסקי החופשי בישראל

מאי, 2011
570325

נתונים המגבילים את חופש היבוא לישראל

א. רמת המכסים.

ב. העדר הסכמי אזור סחר חופשי עם מדינות רבות.

ג. מכסי מגן דמיוניים ביבוא תוצרת חקלאית ומוצרי מזון.

ד. מגבלות לא מכסיות (מכון התקנים).

איגוד לשכות המסחר

ארגון הגג של הסגור העסקי החופשי בישראל

מאי, 2011
570221

מכסים ביבוא לישראל מ- "ארצות כלליות"

"ארצות כלליות" מוגדרות כל המדינות בעולם למעט אלה שלהן הסכמי אזור סחר חופשי (אס"ח) עם ישראל - כמפורט בדף המצ"ב המתייחס להסכמי אס"ח.

על פי החלטת ממשלה בשנת 1991 הוחל בתהליך חשיפה חד צדדי של המשק לתחרות מחו"ל במטרה לייעל את התעשייה המקומית ולשפר את התחרותיות של המשק הישראלי.

במסגרת תהליך החשיפה בוטלה חובת רישוי על שורה של מוצרי תעשייה (לא כולל מוצרי מזון וחקלאות) שמטרתה היתה הגנה על הייצור המקומי ובמקביל ולאורך מספר שנים הופחתו המכסים ביבוא לארץ של מוצרי תעשייה מארצות כלליות.

בסוף התהליך של החשיפה הופחתו המכסים על מוצרי תעשייה כדלקמן:

- על מוצרים מוגמרים המכס הופחת ל - 12%.
- על חומרי גלם ומוצרים חצי מוגמרים המכס הופחת ל - 8%.

תהליך החשיפה עבר בהצלחה ותרם רבות לשיפור התחרותיות של המשק הישראלי. כתוצאה מהחשיפה עלתה האיכות של המוצרים המשווקים בארץ, גדל המגוון שלהם בשווקים והמחירים לצרכן הופחתו.

איגוד לשכות המסחר מציע לבצע שלב נוסף בתהליך החשיפה של המשק על ידי ביטול או הפחתה נוספת של מכסים על מוצרי תעשייה המיובאים לארץ ממדינות כלליות.

איגוד לשכת המסחר

ארגון הנג של הסגור העסקי החופשי בישראל

מאי, 2011
570179

מדינות איתן יש לישראל הסכמי אזור סחר חופשי

מדינת ישראל חתמה על שורה של הסכמי אזור סחר חופשי (אס"ח) עם מדינות שונות בעולם ועם ארגונים המאגדים מספר מדינות. בעקבות ההסכמים ניתנו העדפות מכס באופן הדדי עם אותן מדינות ובוטלו המכסים ביבוא לארץ של מוצרי תעשייה (לא כולל מוצרי מזון ומוצרי חקלאות מסוימים עליהם מוטלים עדיין מכסים גבוהים יחסית).

להלן פירוט המדינות איתן יש לישראל הסכמי אס"ח:

- האיחוד האירופי (הכולל 27 מדינות): אוסטריה, איטליה, אירלנד, אסטוניה, בולגריה, בלגיה, גרמניה, דנמרק, הולנד, הונגריה, הממלכה המאוחדת, יוון, לוכסנבורג, לטביה, ליטה, מלטה, סלובניה, סלובקיה, ספרד, פולין, פורטוגל, פינלנד, צ'כיה, צרפת, קפריסין, רומניה, שוודיה.

- ארצות אפ"א – איסלנד, ליכטנשטיין, נורבגיה, שוויץ.

- ארצות מרקוסור – אורוגוואי, ארגנטינה, ברזיל, פרגוואי.

- ארה"ב.

- טורקיה.

- מקסיקו.

- קנדה.

עם ירדן יש לישראל הסכם העדפת מכס אך לא הסכם אס"ח מלא.

החתימה על הסכמי אס"ח נעשתה על ידי מדינת ישראל במטרה להשתלב בתהליכי הגלובליזציה העולמית, לייעל את התעשייה המקומית ולהפכה תחרותית יותר, לשפר ולהרחיב את אפשרויות סחר החוץ שלה.

הניסיון מוכיח שאכן המטרות הנ"ל הושגו במידה לא קטנה ולכן יש להמשיך ולהרחיב את הסכמי האס"ח של ישראל גם לאזורים נוספים ומדינות נוספות בעולם, כגון המזרח הרחוק.

איגוד לשכת המסחר

ארגון הנג של הסנזר העסקי החופשי בישראל

4 מאי, 2011
570181

מכסי מגן ביבוא לישראל של מוצרי מזון וחקלאות

על מוצרי מזון וחקלאות רבים המיובאים לארץ מוטלים מכסים בשיעורים גבוהים, מכל הארצות, כהגנה על יצור מקומי.

ביבוא לארץ של מוצרי מזון וחקלאות מסוימים קיימות הקלות במכסים, ביבואם מארצות מסוימות שלהן הסכם אזור סחר חופשי (אס"ח) עם מדינת ישראל. ההקלות הן באמצעות מכסות יבוא (כמות מוגבלת למוצר שנקבעה בהסכמים) עם מכס מופחת או ללא מכס, או שניתן לייבא מוצר עם מכס מופחת בכל כמות.

להלן דוגמאות של מוצרי מזון וחקלאות עם מכסים גבוהים יחסית:

<u>שיעור המכס</u>	<u>תיאור הטובין</u>
190%	בשר בקר טרי או צנון
170%	בשר של עופות, טרי, צנון או קפוא
153%	חלב ושמנת
119%	יוגורט עם קקאו
140%	חמאה
17.08 ₪ לק"ג אך לא יותר מ- 255%	דבש באריזות עד 1.5 ק"ג
1.90 ₪ לק"ג אך לא יותר מ- 230%	תפוחי אדמה טריים או צנונים
1.16 ₪ לק"ג אך לא יותר מ- 298%	בצל (משוחרר בחודשים יולי עד אפריל)
7.58 ₪ לק"ג אך לא יותר מ- 340% אך לא פחות מ- 7.36 ₪ לק"ג	שום טרי או צנון
5.59 ₪ לק"ג אך לא פחות מ- 560%	תמרים טריים או מיובשים
4.81 ₪ לק"ג אך לא פחות מ- 5.89 ₪ לק"ג + 12%	שמן זית כתית
4.28 ₪ לק"ג + 12%	שימורי סרדינים
3.48 ₪ לק"ג + 12%	שימורי טונה
50% אך לא פחות מ- 2.57 ₪ לק"ג	טוגני תפ"א, קפואים

איגוד לשכת המסחר

ארגון הגג של הסגזר העסקי החופשי בישראל

איגוד לשכות המסחר סבור שמכסי המגן הנ"ל על מוצרי מזון וחקלאות גבוהים מידי וגורמים לרמת מחירים גבוהה בארץ של המוצרים מאחר ולא מתאפשרת תחרות או תחרות מספיקה במדינת ישראל עם מוצרים מחו"ל.

לכן יש לבטל מכסים או להפחיתם על מוצרי מזון וחקלאות כדי לאפשר יותר תחרות בתחום זה בשווקים בארץ עם תוצרת מחו"ל.

איגוד לשכת המסחר

ארגון הגג של המגזר העסקי החופשי בישראל

אפריל, 2011
569256

פגיעה בתחרות במשק הישראלי

כתוצאה מהגבלות על היבוא

עד תחילת שנות ה-90 של המאה הקודמת מכון התקנים הישראלי שימש, בצורה מוצהרת, מכשיר לחסימה או להגבלת היבוא לארץ, מתוך מגמה של הגנה על הייצור המקומי.

אף שהממשלה הכריזה על חשיפת המשק לתחרות מכון התקנים ממשיך לשמש, אם כי פחות מבעבר, כלי להגבלת היבוא ובצורה כזאת גורם לפגיעה בתחרות של המשק הישראלי.

שליטה של היצרנים המקומיים במכון התקנים

במועצה הכללית של המכון, שהיא המוסד העליון של המכון, לתעשייה המקומית 19 נציגים ולאגוד לשכות המסחר 7 נציגים בלבד (מתוך כתשעים נציגים).

בועד הפועל של המכון לתעשייה המקומית 7 נציגים ולאגוד לשכות המסחר 3 נציגים בלבד (ונספח אחד), מתוך 26 נציגים.

בועדות התקינה – ליצרנים המקומיים כ- 25% מכלל החברים הן בועדות הטכניות והן בועדות התקינה המרכזיות ולאגוד לשכות המסחר רק כ- 9% וכ- 7% בהתאמה.

בגלל אינטרסים משותפים, של המכון ושל התעשייה המקומית, להכביד בתקינה ובבדיקות יבוא, למעשה התעשייה המקומית שולטת בפעילות המכון.

איגוד לשכת המסחר

ארגון הגג של המגזר העסקי החופשי בישראל

פעילויות של המכון המגבילות יבוא ומגבילות תחרות

- על פי הסכם WTO, שמדינת ישראל חתומה עליו, עלינו להעניק ליבוא יחס שאינו פחות טוב לעומת היחס שניתן למוצרים שמיוצרים בארץ. משמעות הדבר היא כי אותו תקן, אותן בדיקות, אותן שיטות בדיקה ואתם אישורים חייבים לחול באופן זהה על המוצרים המיובאים כמו על המוצרים מייצור מקומי.

  - בפועל קיימת אפליה בסיסית ורוחבית באכיפת דרישות התקינה בארץ. קיימת חובה שכל משלוח יבוא לצורך שחרורו מרשות המכס בארץ נדרש לבדיקות וקבלת אישור תקן, ברוב המקרים ממכון התקנים הישראלי, בעוד שהמוצרים מייצור מקומי כמעט כולם לא חייבים בכל בדיקה או הוכחה של עמידה בדרישות תקינה רלוונטית לפני שיווקם בארץ.

  - מכון התקנים הישראלי מונה על ידי שר התמ"ת כמונופול בבדיקות תקן ביבוא וכתוצאה מכך נדרשות על ידו בדיקות יתר ביבוא – באמצעות נוהלי בדיקה מכבידים הנקבעים על ידו ונגבים על ידו מיבואנים תעריפים יקרים במיוחד עבור בדיקות היבוא הנעשות על ידי עובדי המכון.

  - המכון נמנע, בדרך כלל, מהכרה בבדיקות ואישורי תקן ממעבדות ידועות ומוכרות בעולם או ממעבדות "מוסמכות" ו"מאושרות" בארץ.
- האיגוד ביקש לבטל את המונופול של מכון התקנים בבדיקות יבוא, הפוגע בתחרות של המשק.

איגוד לשכות המסחר

ארגון הגג של המגזר העסקי החופשי בישראל

השיטה המקובלת בעולם באכיפת תקנים

בעולם בדרך כלל מוכרות בדיקות ואישורי תקן של מעבדות שהן מוסמכות, כולל עבור מוצרים ישראליים מיוצאים לחו"ל שלהם אישורי בדיקה ממעבדות מוסמכות בארץ.

השיטה הנהוגה באיחוד האירופי עבור מוצרים שיוצרו על פי הדרישות הטכניות באיחוד האירופי, היא בדרך כלל מתן הצהרה עצמית על ידי היצרן המעוניין לייצא את מוצריו לאיחוד האירופי, שהמוצרים שלו עומדים בדרישות הטכניות הרלוונטיות באיחוד האירופי. על היצרן להכין "תיק מוצר" ועליו להיות מוכן למעקב אחר מוצריו בשווקים באמצעות פקחים של רשויות המדינה וענישה מחמירה של עבריינים.

איגוד לשכות המסחר ביקש להעביר את הפיקוח על מוצרי יבוא מהנמלים לשווקים בארץ, לבצע את אכיפת התקנים בצורה שווה למוצרים מיובאים ולמוצרים מייצור מקומי ובמקביל להחמיר את הענישה של העבריינים.

איגוד לשכת המסחר

ארגון הגג של המגזר העסקי החופשי בישראל

אפריל, 2011

570480

המונופולים המוחלטים בשוק

מונופול הוא מוכר יחיד בשוק. מקור המילה "מונופול" בצמד המילים היווניות "מונוס" שפירושה "יחיד" ו-"פולאין" שמשמעותה "למכור". מונופול הוא מבנה שוק שבו פירמה יחידה מייצרת ומוכרת את המוצר, כאשר לא קיים למוצר זה כל תחליף אפקטיבי מצד מוצרים אחרים המיוצרים בענפים שונים. בנוסף, כניסת יצרנים חדשים לשוק (מתחרים פוטנציאליים) היא בלתי אפשרית או אסורה, או לפחות כרוכה במכשולים רבים.

למונופול מספר כשלים:

1. חוסר גמישות במחיר
2. יעילות

למונופולים בישראל יש חסרון נוסף והוא **ועד עובדים חזק** המונע כל תהליך התייעלות אמיתי.

המדינה מעמידה שירותים חיוניים למגזר העסקי ולציבור הרחב, באמצעות מונופולים בבעלותה כמו חברת החשמל וחברות הנמל.

לציבור הרחב ולמגזר העסקי אין שום אלטרנטיבה לקבלת שירותים אלה ממקור אחר. העלויות המוכתבות ע"י המונופולים מכבידות מאוד על פעילות המגזר העסקי ופוגעות בכושר התחרות שלו. בעוד המגזר העסקי נאלץ להתמודד עם תחרות בשוק, משברים כלכליים וירידה ברווחיות, למונופולים אין צורך אמיתי בהליכי התייעלות.

חוסר האיזון והצדק במצב זה מתריף היום במיוחד. בעוד חלק גדול מהמגזר העסקי נאבק לשרוד את התקופה הקשה, **אנו לא רואים מאמץ זהה במונופולים, הטבות השכר המופלגות ממשיכות ואין תמריץ התייעלות אמיתי.**

איגוד לשכת המסחר

ארגון הנג של המגזר העסקי החופשי בישראל

חברת החשמל

בשוק החשמל קיים מונופול המורכב משלוש רמות שונות: ייצור, הובלה ומכירה. חברת החשמל מהווה מונופול בתחום הולכת החשמל וחלוקתו.

נכון להיום למרות שישנם יצרני חשמל פרטיים, קיים מונופול גם בתחום זה. היצרנים הפרטיים אינם משחקים תפקיד מול הלקוחות שכן כל המכירות ללקוחות הסופיים מתבצעות על ידי חברת החשמל שהיא מונופול בהולכה וחלוקה, גם אם חלק קטן מהייצור נעשה על ידי יצרנים אחרים הרי המכירה הינה לחברת החשמל והיא זאת שמוכרת לכלל הצרכנים.

בתחילת שנת 2005 פורסמו תקנות שנועדו להסדיר את הכללים לביצוען של עסקאות במשק החשמל, בין בעל רישיון ספק שירות חיוני המרכז בידיו יותר ממחצית מכושר ההולכה במשק החשמל לבין בעלי רישיונות לייצור חשמל. מנתוני חברת החשמל עולה כי נכון להיום 98.6% הם בייצור של חברת החשמל ורק 1.4% הם בייצור פרטי (שגם הוא כאמור נמכר לחברת החשמל).

בבחינת מדיניות המחיר – בשנת 1996 וכתוצאה מהתנהלות משוללת רסן של חברת החשמל עד למועד זה, הוקמה הרשות לשירותים ציבוריים חשמל במטרה לפקח על המחירים. לצורך כך נקבעה נוסחא לשינוי התעריפים (אמות מידה).

בשנים האחרונות אנו כמגזר עסקי מקבלים דרישות חוזרות ונשנות להעלאת התעריפים מעבר לנוסחא וזאת כתוצאה מ"קשיים" פיננסיים אליהם נקלעה חברת החשמל. (למותר לציין כי קשיים אלו הינם תוצאה של ניהול לא כלכלי של החובות של החברה ובתוך כך גיוסי חוב במחירים מופקעים, כמו גם ניהול ועד עובדים שיש לספק את דרישותיו).

בעשר השנים האחרונות (2009-1999) עלה מחיר החשמל בשיעור מצטבר של 22%, כאשר המגזר העסקי מממן מעל 50% מכלל הכנסות חברת החשמל.

איגוד לשכת המסחר

ארגון הגג של המגזר העסקי החופשי בישראל

בחודש ינואר האחרון פנתה הרשות לשירותים ציבוריים חשמל בבקשת הצעה לפריסת חוב חברת החשמל לישראל (בשווי של 2 מיליארד ₪) לצרכני החשמל בצורה של דחיית הפחתת תעריפי החשמל בשיעור של 14%. ההלוואה המבוקשת משמעותה דחיית הפחתת תעריפי החשמל לאורך 15 השנים הקרובות.

במסמך שהוגש לעיון (לפני שימוע) נציגי המגזר העסקי מצוין כי חברת החשמל לא עמדה בשנים האחרונות בהתחייבויות שהיא לקחה על עצמה בבניית תשתיות, כמו כן, מצוין חודש אוגוסט 2007 בו ביקשה חברת החשמל אישור חריג מהתאחדות התעשיינים ומאיגוד לשכות המסחר להעלאה חריגה של 5% בתעריפי החשמל בגלל מצבה הפיננסי הכושל של החברה, אישור שהכניס לחברה עוד כ- 1 מיליארד ₪ שהתמוסס לו בים ההוצאות שאינן קשורות לפיתוח.

לא ייתכן שיתקיים דיון בהעלאת תעריפים שמשמעותה תוספת עלויות - הן למשקי הבית והן למגזר העסקי, מבלי לדון בתנאי העבודה של עובדי חברת החשמל. יש לקבוע מנגנון התייעלות לחברת החשמל על בסיס עמידה ביעדים לפני העלאת תעריפי החשמל.

איגוד לשכת המסחר

ארגון הגג של המגזר העסקי החופשי בישראל

חברות הנמל – אשדוד וחיפה

נמלי הים משקפים את הפעילות הכלכלית של המשק הישראלי ומהווים את השער העיקרי לסחר החוץ הישראלי של טובין (99% מכלל היבוא והיצוא).

כלכלת ישראל היא למעשה "כלכלה אי" כלומר תלויה כמעט באופן מלא בסחר החוץ, חוסר היעילות הנמלים משפיע על העלויות ולפיכך משפיע על המחיר הסופי לצרכן.

בדוח מבקר המדינה לשנת 2008 שבחן את הרפורמה בנמלים בשנת 2005 נכתב "עולה כי חברות הנמל הן המספקות בפועל שירותים חיוניים מאחר שכוח האדם המקצועי והאמצעים לאספקתם הועברו לידי חברות הנמל, אף שלפי מודל הלנדלורד, את השירותים האלה, ובהם ניהול תנועת כלי השיט, ניהול שערי הכניסה המשותפים והביטחון ההיקפי בנמלים, אמור לספק התאגיד הציבורי (חברת הפיתוח והנכסים).

כמו כן, האחריות לניהול כלי השיט בנמל, הנתונה בפועל בידי חברות הנמל, אחריות המאפשרת להן לכאורה להעדיף אניות הפוקדות את רציפיהן על אלה הפוקדות את רציפי המפעילים האחרים, וכך ליצור כשל שוק ולפגוע בתחרות עם המפעילים האחרים. **מצב זה מעניק לכל אחת מחברות הנמל המיועדות להפרטה עצמה רבה המגבירה את כוחן המונופוליסטי כלפי כל תאגיד המבקש לשנע מטענים בתחום הנמל.**

בהתאם לנתוני חברת הפיתוח והנכסים נאמדת עלות התוספות והמענקים שנתנו לעובדים בגין הרפורמה בלמעלה מ-1.2 מיליארד ש"ח. מאז נעשתה הרפורמה נקטו העובדים שביתות ועיצומים רבים, שלא על פי הסכמי העבודה הקיבוציים שנחתמו עמם, ואלה הזיקו למשק (למרות שהיו חתומים על שקט תעשייתי). בהסכמים אלו לא הותנה מתן ההטבות לעובדים בעמידה ביעדים כלשהם, כגון התייעלות הנמלים, שיפור השירות בהם, הגברת התפוקה וכיו"ב.

איגוד לשכת המסחר

ארגון הגג של המגזר העסקי החופשי בישראל

רמת השירות בשנת 2007 הייתה נמוכה מרמת השירות בשנים 2003-2004 שלפני הרפורמה וזאת על פי רוב המדדים שפירסמה רשות הספנות. רמת שירות נמוכה זו שלוש שנים לאחר ביצוע הרפורמה בנמלים אינה עולה בקנה אחד עם מטרות הרפורמה, שהן, בין היתר, התייעלות הנמלים, קיצור זמני ההמתנה של אניות והוזלת השירותים הניתנים ללקוחות הנמל. כמו כן בבדיקת רמת השירות לשנת 2010 עולה כי אמנם היא השתפרה במעט לעומת 2007 אך היא נמוכה בהשוואה לשנת 2009.

גם הבנק העולמי ביקר את הרפורמה בנעשתה בנמלים בישראל. בין היתר קבע הבנק כי בשל המבנה הניהולי החדש שיצרה הרפורמה נעשה כל אחד מהנמלים מונופול אזורי, וכאשר יתחילו לפעול מפעילים נוספים, תתאפשר רק תחרות מוגבלת בניהם."

באוקטובר 2010 נכנס שלב נוסף ברפורמה והוא השינוי במבנה התעריפים וביטול הסבסוד הצולב בין היבוא ליצוא. בדיונים הרבים שהתקיימו לשינוי צו התעריפים נמנע ע"י חברות הנמל כל דיון בהתייעלות או לכל הפחות בהדדיות בעיכובים בטיפול בסחורות. **הדבר היחיד שהם הסכימו לקבל זה התייעלות של 1% שלכל הדעות אינה משקפת התייעלות אמיתית.**

אחד הנושאים היותר בעיתיים הינו נושא חיוב בגין טיפול סחורה בימי ראשון בבוקר. למרות שבחוק שעות עבודה ומנוחה מוצ"ש מסתיים ב-00:00 בלילה והחל משעה זו התעריף שהנמל אמור לגבות הינו תעריף רגיל. הנמלים גובים תעריף הגבוה ב- 40%-50% גבוה יותר עד השעה 06:00 בבוקר וזאת מאחר שהם חתומים על הסכמי עבודה שנותנים לעובדים תוספת בגין עבודה בשעות אלו. התוצאה של הסכמים אלו היא תוספת של עשרות אחוזים למשתמשים.